

Șamanul și Christul

Memorii amerindiene

București, 2021

Cuprins

Înainte de toate	7
Capitolul I: În jurul anului 1630	13
Capitolul II: Sigiliul Ursului	33
Capitolul III: Primii pași de bărbat.....	51
Capitolul IV: La sosirea primelor dropii	69
Capitolul V: Spre clanul Corzii... ..	91
Capitolul VI: Secretul Fratelui Linx	109
Capitolul VII: Pe cărarea copacilor care vorbesc	129
Capitolul VIII: O călătorie atât de lungă.....	147
Capitolul IX: Baston	167
Capitolul X: Cântecul Vântului	183
Capitolul XI: Zile de ceață	203
Capitolul XII: O escală la Accomack	217
Capitolul XIII: Cinci degete pentru a face o mână.....	235
Capitolul XIV: Între teamă și exaltare	253
Capitolul XV: Prin grația Stellei Maris	277
Capitolul XVI: Inipi.....	303
Capitolul XVII: Către lacul Nipissing	317
Capitolul XVIII: Semnul Toiagului-Mamă.....	335
Capitolul XIX: Vâltoarea Marelui Mister.....	355
Anexă: Cum a fost scrisă această carte?	363
Postfața editorului	367

Capitolul I

În jurul anului 1630

Potrivit unui calendar căruia îmi promisesem să nu mă supun niciodată, era în jurul anului 1630.

Poate puțin mai înainte...

Atât cât memoria mea a putut ține șirul iernilor, nu cunoscusem decât pădurile. Pădurile, lacurile și râurile. Un lac mai ales și apoi un altul, mai la nord¹.... Acela oferea o întindere de apă atât de vastă și de un albastru atât de profund încât toate privirile se pierdeau în el cu mult înainte să zărească țărmul opus. Trăisem întotdeauna în acest ținut, unde foioasele și coniferele se împleteau, la fel ca strămoșii mei și ca strămoșii strămoșilor mei, iar asta încă de la Începutul Lumii.

De-a lungul a nenumărate generații, fuseserăm mulți cei care am găsit în această uniune de păduri și ape o formă de echilibru, dacă nu de perfecțiune, în măsura permisă de Forțele Naturii și de capriciile speciei umane.

Poporul meu era cel al wendaților, care însemna „cel care se află pe pământ în mijlocul apelor”². Ei trăiau în principal din cultivarea pământului, din pescuit și din culesul diverselor plante. Și din vânatoare, nu atât pentru carnea animalelor cu sânge cald, cât pentru blănurile lor care le permiteau să supraviețuiască asprimii iernilor și pentru miile de beneficii pe care le oferea pielea lor.

¹ Lacul Simcoe, apoi, mai la nord, lacul Huron, cu Golful Georgian, pe teritoriul actual al provinciei Ontario, în Canada.

² Este vorba despre o referire la mitul wendat al originii lumii, dar și la Insula Manitoulin, „insula spiritelor”, considerată sacră.

Nu eram decât simpli oameni printre mulți alții, însă, pentru a defini esența a ceea ce exprimam noi, s-ar putea spune că eram bărbați și femei impregnați de noțiunea de Sacru.

De altfel, era doar o noțiune? În realitate, nu; era mult mai mult. Sacrul reprezenta pentru noi o realitate concretă, care făcea ca, în ochii noștri, să nu existe o graniță trasată între vizibil și invizibil. Unul se amesteca în celălalt, propunând o percepție a vieții ale cărei orizonturi puteau fi extinse la infinit.

Astfel, lumile interioare pe care le concepeam noi, pe care le hrăneam și pe care le frecventam se arătau la fel de vaste ca lumea în care corpurile și măștile noastre umane se nașteau, trăiau și apoi mureau, într-un cerc reînnoit la nesfârșit.

Da, lumea noastră era vastă pentru picioarele noastre cărora le plăcea să alerge și pentru brațele noastre cărora le plăcea să întindă arcul, chiar dacă doar în joacă...

Cu toate acestea, pe măsură ce copilul liber și meditativ ce fusesem se transformase într-un tânăr adolescent, acesta din urmă își dăduse seama că imensitatea pădurilor în care crescuse putea avea, totuși, limitele sale pentru că, în realitate, în dimensiunea măsurabilă a oamenilor de astăzi, nu era atât de extinsă...

Nu Natura a fost cea care îi impunea astfel de limite, ci omul, cel care voia mereu mai mult, cel care îl invidia pe celălalt. Atunci, a trebuit să constat că se întâmplase ceea ce ajunge să li se întâmple, într-un mod invariabil și ciclic, tuturor popoarelor, chiar și celor care se simt superioare celorlalte... Teritoriul generos și, în consecință, râvnit al wendaților deveni în mod evident poros și apoi începu să se micșoreze.

Astfel, pădurile adânci în care ne plăcea să ne aventurăm departe spre sud și care nu se terminau decât pe

malurile unui alt lac imens¹ deveniră din ce în ce mai nesigure până când au ajuns să ne îngrijoreze și aproape să ne scape.

La vârsta la care îmi dădusem seama de asta, încă nu mersesem niciodată suficient de mult timp alături de ai mei pentru a ști care erau parfumul și culoarea apelor sale. Cu toate acestea, știam că pe malul opus trăia un alt popor, cel al iroizilor.

Bătrânii noștri spuneau că era foarte diferit de al nostru, deși vorbeau aproape aceeași limbă. Îi ascultam în tăcere atunci când îi menționau cu un strop de amărăciune în inimă. Vorbeau despre existența unui război pe care aceștia îl purtau uneori împotriva noastră de atâtea anotimpuri încât nimeni nu le mai știa numărul². Din ce motiv fusese declarat acest război? Nimeni nu-și mai amintea cu exactitate... Uciderea unui *sagamo*³, susțineau unii.

Poveștile pe care le creau despre acesta și decesele pe care le enumerau cu sutele mă întristau și mă aruncau în confuzie. Dacă iroizii erau cei care ne mâncau puțin câte puțin teritoriul, dincolo de o veche ceartă, ce anume ar fi făcut o reală diferență între poporul lor și al nostru? Nu aveau și ei pădurea drept adăpost și un lac mare pentru a pescui și a visa? Nu respirau și ei același aer ca și noi, sub același soare și aceeași boltă înstelată? Asta ar fi trebuit, *trebuia* să fie suficient pentru a-i face pe bărbații și pe femeile lor să fie identici cu noi...

Însă, cealaltă parte a aceluia lac era departe... și îmi spuneam atunci, în tăcere, că poate nu era nevoie decât de depărtare pentru a provoca frica, animozitatea și cuvintele careucid.

¹ Lacul Ontario.

² S-a stabilit din punct de vedere istoric că acest conflict începuse în 1609.

³ Sagamo: șef de clan sau de trib, uneori de familie.

Nu erau, totuși, doar cuvintele cele care aruncau săgeți. Bătrânii din satele noastre știau despre ce vorbeau...

Într-o zi, nu departe de cea de-a treisprezecea mea aniversare, a trebuit să mă confrunt cu realitatea atunci când se aduseră în incinta satului nostru trupurile pline de răni și exsangvinate a trei dintre vânătorii noștri. Căzuseră în cursa unei bande de iroizi, la distanță de o zi de mers de satul nostru, iar cei care reușiseră să scape fugind afirmau că le furaseră toate blănurile.

Știam că muriseră deja mulți alții din aceleași motive, însă erau din alte sate. Atunci, pentru prima dată mi s-a părut că devenea real...

Îmi amintesc că, la căderea nopții, profund șocat, m-am întrebat cu toată inocența dacă Sacrul putea să se oprească brusc undeva în mijlocul apelor unui lac sau în cine știe ce profunzimi împădurite, la zile și zile de mers pe jos spre sud. Ce era de gândit și de făcut?

Mai presus de orice, nu voiam să cad în boala urii și a răzbunării începând să strig „Aici este casa noastră și acolo este casa voastră!”. Asta nu avea sens și era împotriva tuturor valorilor poporului wendat, pentru care era obligatoriu ca totul să fie împărțit, totul să fie pus la comun, pentru a rămâne demni de ceea ce oferea viața.

Refuzam cu încăpățănare să ies din acest raționament care, în adâncul meu, nu ni se putea aplica decât nouă. Din păcate, acest ultim punct nu mai reprezenta aproape deloc opinia fiecăruia din satul nostru. O știam deja pentru că, de fiecare dată când se întâmplase o asemenea dramă pe undeva, fusese întotdeauna urmată de discuții lungi și dure, seara în jurul unui foc, după ce pipa cu ierburi¹ circulase de la unul la altul în încercarea de a

¹ Nu era vorba chiar despre același tutun care există astăzi, ci de amestecuri de ierburi și scoartă. Tutunul veritabil a apărut abia puțin mai târziu, provenind din America Centrală și de Sud.

liniști tensiunile. În ceea ce mă privea, aceasta fusese prima mea experiență de împărtășire a calumetului.

Cu toate acestea, vânătorii și războinicii iroizi nu erau singurii care ne aminteau periodic de fragilitatea teritoriului nostru...

Cu mult înainte de propria mea naștere, oameni care pretindeau că provin dintr-un ținut foarte îndepărtat decisese să ne viziteze. Devenise chiar evident faptul că ei căutau din ce în ce mai mult să se stabilească printre noi sau nu departe de noi. La drept vorbind, era un popor extrem de ciudat, cu o piele atât de deschisă la culoare, încât prima dată când se arătaseră, crezuserăm că sunt bolnavi... Cu atât mai mult cu cât aveau și acel păr des care le creștea din abundență pe față și pe corp, încât i-au îngrijorat pe aceia dintre Bătrânii noștri care îi întâmpinaseră. Cel puțin asta se spunea, cu zâmbetul pe buze.

Pe acești bărbați, plăpânzi și scunzi în comparație cu noi, îi cunoșteam încă din primii ani ai copilăriei mele, de la moartea tatălui meu răpus de o boală despre care nimeni nu înțelesese nimic. Ei spuneau că sunt francezi și încercau să se arate mai degrabă prietenoși, cel puțin cu noi, wendații, pentru că nu aveau încredere în iroizi. Acesta era un aspect care ne apropia.

Copil fiind, nu înțelesesem nimic din toate acestea, din acest joc de prietenii și dușmăanii. Universul care era cu adevărat al meu, cel care scânteia în profunzimea Naturii, mi se părea infinit mai esențial și mai demn de interes pentru că era vital și fără ocolișuri. Desigur, de îndată ce poarta vârstei adulte s-a deschis, am văzut prea bine că francezii aveau interesul lor pentru a se arăta binevoitori cu noi...

Pielele noastre tăbăcite și blănurile noastre îi interesau în aceeași măsură în care iroizii ne invidiau pentru ele. Însă, mai presus de toate... ei aflaseră înaintea noastră că aceștia din urmă se aliaseră cu dușmanii lor a căror față

era la fel de albă ca și a lor și care veneau tot de la atâta depărtare ca și ei¹... englezii.

Și, în sfârșit, exista acest dumnezeu, dumnezeul *lor*, care părea că nu se preocupa câtuși de puțin de Puterile invizibile ale pădurilor, ale munților, ale apelor, ale focului și nici de miile alte Prezențe care se ascund și ne ascultă prin intermediul cântecelor vântului... Acest dumnezeu care răsplătea sau pedepsea și căruia îi consacrau incredibil de multă energie în speranța că îl vom adopta și noi. Prea multă energie credeam eu și totodată Bătrânii noștri ale căror perspectivă și convingeri le adoptam cu ușurință atunci când era vorba despre rădăcinile sacre a ceea ce ne dădea viață.

În mod evident, francezii nu știau nimic despre uniunea copacilor, despre mirosurile mlaștinilor și se preocupau prea puțin de culorile subtile cu care luna nuanța norii... Cu toate acestea, în ciuda acestui fel de lipsuri, reușeau să subjuge prin arta lor de a isca între noi anumite pofte care deveneau rapid nevoi.

Într-adevăr, stăpâniseră această redutabilă materie care se numește metal și îmblânziseră puterea de a proiecta un fel de fulger distructiv. Armele lor ne demonstau acest lucru cât de mult doream, la fel ca argumentele lor cele mai convingătoare pentru a ne dovedi că dumnezeul lor era nu numai cel mai mare, întrucât îi făcea atât de puternici, ci și singurul în fața căruia merita să te înclini.

Îmi amintesc că descoperisem cu groază că așa sperau ei să cumpere Suflarea care ne umplea piepturile. Da... dacă și noi voiam să avem cuțite de metal și chiar și unele dintre „bastoanele lor care scapără fulgere” pentru a putea combate mai bine incursiunile iroizilor, atunci trebuia să promitem în mod solemn că renunțăm la respectul nostru

¹ După începerea colonizării olandeze, britanicii au preluat controlul și s-au dus la iroizi.

pentru lună și soare, precum și pentru multitudinea de creaturi care țeseau pânza lumii noastre. Trebuia să-l venerăm până la moarte pe acest dumnezeu pe care îl numeau Christ, jurând totodată că el era singurul care *Există...*

La început, asta mă făcuse să râd. Era un troc atât de grosolan și de neverosimil! Mă făcuse să râd până în ziua în care descoperisem acest schimb teribil constatând că unii dintre noi sfârșeau prin a ceda șantajului... Își vindeau conștiința pentru puterea de a ucide din ce în ce mai repede! Ei se supuneau raționamentului pueril al francezilor din moment ce aceștia se autointitulau ambasadori ai unui dumnezeu unic, ceea ce în mod sigur era adevărat întrucât, atrăgându-i cu astfel de arme, îi ajutau să le vină de hac iroizilor...

Naivitatea, orgoliul, gustul unei senzații de putere sau chiar lăcomia unora dintre noi nu au rezistat.

„Oricare ar fi culoarea pielii sale și oricare ar fi cuvintele sale, omul nu este niciodată mai mult decât un om, spuneau Bătrânii din regiunea noastră, el cade mereu în același mod, de sus în jos...”

Eram revoltat, dar, cu toate acestea, rămâneam discret, chiar timid în fața busturilor mereu gata să se înfoaie la prima ocazie de a se plasa în față. Preferam să ascult și să scrutez privirile.

La drept vorbind, aveam motive clare pentru a fi așa. Știam că sunt „diferit” și, de altfel, nimeni nu contesta această stare a mea, un mod de a fi și de a simți care se dezvăluise singur încă de la primele cuvinte pe care le îngăimasem.

Îmi amintesc că au fost mama și fratele ei mai mare, însărcinați potrivit obiceiului cu educația mea, cei care îmi spusese ră povestea asta de îndată ce atinsesem vârsta la care să-i înțeleg sensul...

Înfășurat într-o pătură, așezat pe spate în iarba dintr-un luminiș, cu mult înainte de a ști să vorbesc, cu fața serioasă și privirea fixă, aș fi pronunțat de trei ori un nume: *Wantan*. Wantan, care în vechea limbă a poporului nostru ar fi însemnat ceva de genul „spiritul Ursului”. Ori, era adevărat că familia mea era din clanul Attignawantan, cel al Ursului¹.

Povestea a făcut imediat înconjurul satului; a fost anunțat șamanul, iar acesta, după ce fumase un timp îndelungat, ar fi început să deseneze semne cu ajutorul unui băț pe podeaua casei lungi în care trăiam.

După care, ar fi plecat în pădure pentru a nu reapărea decât peste două zile. Apoi, după ce și-a reluat pipa fumând la fel de îndelung în fața tuturor Bătrânilor pe care îi convocase, ar fi anunțat cu calm, ca și cum era evident, că voi fi cel care îi va succeda. O viziune îi spusese acest lucru, iar acest fapt nu trebuia discutat.

De atunci, întreg clanul a știut că micuțul Endehwan era destinat să devină viitorul vraci, viitorul șaman al satului atunci când ar fi sosit timpul.

Endehwan... Însemna „Strălucirea fulgerului”. Mama fusese cea care îmi dăduse în mod spontan acest nume la nașterea mea pentru că venisem pe lume într-o noapte furtunoasă. Odată ajuns la vârsta la care vorbeam și înțelegeam ceea ce voia să însemne, mi s-a povestit că mă infuriasem și că starea mea de spirit rămăsese întunecată timp de câteva zile. Nu păstrasem, bineînțeles, nicio amintire a acestui incident, însă, atunci când am aflat despre el mulți ani mai târziu, mi-a fost ușor să înțeleg de ce.

Adevărul este că nu semănam deloc cu un fulger... Focul din cer era mai degrabă contrar naturii mele.

¹ Wendații erau reuniți într-o confederație formată din 5 clanuri sau nații: Attignawantan, Attignaenongnehac, Arendaronon, Tahontaenrat și Ataronchronon.

În mine nu era nimic tunător sau fulgerător, mai ales că, până în jurul celui de al șaptelea an de viață, sănătatea mea fusese destul de șubredă. Episoade de febră și de tuse se repetau și nu se mai sfârșeau... Probabil că asta a contat prin faptul că păstram distanța față de ceilalți copii de vârsta mea, precum și de frații mei și de surorile mele, șase la număr.

Viitor vraci sau nu, eram pur și simplu „diferit” și, dintr-un anumit punct de vedere, asta nu îmi displăcea deloc pentru că preferam să trăiesc în interiorul meu, acolo unde aveam acces la vise în care purtam conversații lungi cu plantele, cu copacii și cu tot felul de animale.

La scurt timp după ce viața părăsise trupul tatălui meu, când primul său suflet s-a dizolvat și al doilea a fost complet liber să se alăture călătoriei tuturor Strămoșilor noștri, am fost cuprins de o febră mai îndelungată și mai intensă decât celelalte¹.

Chemat la căpătâiul meu, șamanul din clanul nostru a căzut atunci într-o transă în cursul căreia o voce declarase prin intermediul lui că numele meu nu era potrivit, că nu era bun pentru mine. Că el era cel care, precum o ploaie de foc abătându-se fără încetare asupra umerilor mei, mă îmbolnăvise atât de des. Că trebuia să îl schimb și că ființa mea profundă știa asta și era nemulțumită în interiorul meu.

Când îmi spusese ră acest lucru, am intrat mai întâi într-o lungă tăcere, după care un vâl s-a destrămat brusc. Avusesem impresia că mă trezesc dintr-un semisomn, iar sonoritatea primei mele îngăimări, cu ani în urmă, se auzi din nou de la sine prin gura mea...

¹ În Tradiția amerindiană autohtonă, ființa umană are mai multe „suflete”. Primul se dizolvă la câteva săptămâni după moarte (el corespunde corpului eteric din Tradiția inițiată occidentală), al doilea își ia zborul către un loc unde îi regăsește pe ai săi și ceea ce iubește (corpul așa-numit „astral” în diferitele sale dimensiuni emoționale și mentale) și, eventual, altele care călătoresc „în altă parte” în funcție de elevarea lor.

„Wantan...” Numele meu adevărat era Wantan! Eram sigur de asta! Și nu-mi dorisem nimic altceva decât acest nume care fusese închis timp de șapte ani în adâncul inimii mele. Nimic altceva!

În mod firesc, eram încă neștiutor în privința multor aspecte ale vieții, dar, intuitiv, știam că un nume nu este lipsit de importanță, că cineva sau ceva nu poate purta orice nume.

Presimțeam că un sunet putea fi o duhoare, un simplu miros sau un parfum. Așadar insulta, denigrarea prin suflul care era capabil să se exprime ca voce, era cu siguranță o otravă... Iată de ce eram mereu atât de prudent și în privința cuvintelor. Mă îndoiam de mine și de ușurința cu care auzeam ceea ce uneori era preferabil să nu percep și aș fi putut avea chef să repet în mod necugetat. Copilăria se chinuie adesea să se autocenzureze!

În această perioadă, vrăciul care știuse să identifice rana mea secretă a început să mă antreneze în arta sa sau, mai degrabă, să mă ajute să deștam, unul după altul, vălurile uitării care mă împiedicaseră până atunci să vin pe lume complet.

La poporul nostru, nu era de ajuns să vezi lumina zilei pentru a te naște total. Se spunea că diferitele noastre suflete au nevoie uneori de timp pentru a ne locui corpul, în așa măsură încât unele dintre ele, ascunse în faldurile celui de-al doilea suflet, nu coborau niciodată; fie nu puteau, fie refuzau să o facă, provocând așadar o îngustare sau o întunecare a măștii noastre, adică a personalității noastre¹.

Înțelegeam deja un astfel de limbaj atunci când, pentru prima dată, Tséhawéh – acesta era numele său – m-a dus cu el în pădure cu scopul de a-mi începe instruirea².

¹ Astfel erau explicate anumite incapacități sau tulburări mintale.

² Tséhawéh înseamnă „Purtător de lumină”. Acesta este la originea numelui de familie Sioui.